

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA 2024

Konstitucinė teisė

Mokomoji medžiaga
Nacionalinės teisės žinių olimpiados dalyviams

Mykolas Romeris
universitetas

Konstitucinės teisės ištakos (1)

Ar prisimenate iš istorijos pamokų, kada buvo priimti Lietuvos statutai? 1529, 1566, 1588 metais. Būtent šiuose aktuose, įtvirtinusiųse Lietuvos valstybingumo idėją, slypi mūsų valstybės konstitucinės teisės ištakos!

Ar žinote, kad 1791 m. gegužės 3 d. priimta Lenkijos-Lietuvos Konstitucija buvo pirma Europoje ir antra pasaulyje rašytinė Konstitucija? Pirmąja visame pasaulyje priimta Konstitucija yra laikoma 1787 m. JAV Konstitucija. Ji galioja iki šiol!

Konstitucinės teisės ištakos (2)

Svarbiausias XX a. pradžioje atstatytosios Lietuvos valstybės aktas - 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos tarybos [nutarimas](#). Jis yra Lietuvos Respublikos pamatinis konstitucinis aktas, iš kurio kilo ir dabartinė Konstitucija. Ne veltui vasario 16-ąją nevyksta pamokos!

Ar pamenate, kiek konstitucijų buvo priimta tarpukario Lietuvoje?
Net šešios!

1918, 1919, 1920, 1922, 1928, 1938 metais. Tačiau ne visos vadinosi „Konstitucijomis“ ir ne visos buvo nuolatinės – tik 1922 m., 1928 m. bei 1938 m. Konstitucijos buvo nuolatinės.

Mykolas Romeris
universitetas

Konstitucinės teisės ištakos (3)

1990 m. kovo 11 d. buvo priimtas dar vienas labai svarbus Lietuvai aktas – [Aktas](#) dėl Lietuvos Nepriklausomos Valstybės atstatymo, kuriuo buvo atkurta Sovietų Sąjungos okupuotos Lietuvos Nepriklausomybė. Tai taip pat yra dabartinės Konstitucijos pamatas.

Tai dar viena diena, kai švenčiame mūsų valstybės nepriklausomybę!

Kada ir koku būdu buvo priimta šiuo metu galiojanti [Konstitucija](#)?

Atkūrus Nepriklausomybę, dabartinė [Konstitucija](#) buvo priimta lietuvių Tautos 1992 m. spalio 25 d. referendumu.

Mykolas Romeris
universitetas

Kuo ypatinga yra Konstitucija ir kokia jos svarba?

* Konstitucija išreiškia mūsų kaip pilietinės lietuvių tautos valią būti nepriklausoma demokratine valstybe, siekiančia išsaugoti garbingą istoriją, unikalią kultūrą, kalbą ir papročius, valstybe, kurioje gerbiamos kiekvieno žmogaus teisės, nepriklausomai nuo jo pasirinkimų;

* Konstitucija yra svarbiausias, aukščiausių teisinę galią turintis teisės aktas, kuriame įtvirtintos pagrindinės visiems privalomos taisyklės; niekas negali elgtis kitaip, nei nustatyta Konstitucijoje.

Kadangi visi turi gerai žinoti taisykles, kurioms negalima nusižengti, Konstitucija turi būti stabili – ji keičiama ypatinga tvarka.

* Konstitucijoje yra įtvirtintos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės, nurodytos institucijos, įgyvendinančios valstybės valdžią – Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, teismai.

* Konstitucijoje apibrėžtas santykis tarp šių valstybės valdžių: įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės. Joje nustatyta, kad šios valstybės valdžios yra savarankiškos ir veikia nepriklausomai viena nuo kitos, tačiau privalo bendradarbiauti.

Kokios pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės nurodomos 1992 m. Konstitucijoje?

Konstitucijos 18 str. skelbia, kad žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės! Tai reiškia, kad jas turi kiekvienas žmogus nuo pat gimimo, niekas jų negali atimti.

Konstitucijoje įtvirtintos tokios teisės kaip:

- * teisė į gyvybę, laisvę, asmens neliečiamumą;
- * nuosavybės, buto, privataus gyvenimo neliečiamumas;;
- * informacijos laisvė, minties, tikėjimo, sąžinės laisvės.

Konstitucijoje nustatyti šeimos, auklėjimo, ugdymo pagrindai, įtvirtinama asmens teisė į mokslą, kultūrą, mokslo ir tyrinėjimų bei dėstyimo laisvė.

Mykolas Romeris
universitetas

Kas nusprendė, kokia bus mūsų Konstitucija?

Pagal Konstituciją visa valstybės valdžia priklauso jos žmonėms – **Tautai**. Taigi pati Tauta nusprendė, pagal kokią Konstituciją nori gyventi, kokios vertybės mums yra svarbiausios.

Be to, Konstitucijoje nustatyta, kad ir toliau Tauta sprendžia svarbiausius valstybės klausimus. Tai visi valstybės piliečiai daro balsuodami **referendume**. Pačias svarbiausias Konstitucijoje įtvirtintas taisykles pakeisti galima taip pat tik referendumu, jeigu pakeitimui pritaria dauguma piliečių.

Tačiau kiekvienu klausimu rengti referendumą sudėtinga, todėl įvairiems klausimams spręsti renkami Tautos atstovai – Seimo nariai. Tauta taip pat renka Respublikos Prezidentą, merą ir Lietuvą Europoje atstovaujančius asmenis. Taip girdimas visų mūsų balsas !

Mykolas Romeris
universitetas

REFERENDUMAS

Referendumas – tai būdas atsiklausti Tautos nuomonės itin svarbiais visai valstybei ir visuomenei klausimais.

- * tik referendumu gali būti keičiamos Konstitucijos I skirsnio nuostatos, pavyzdžiui, drausti ar leisti dvigubą pilietybę
- * net ir referendumu negalima atsisakyti Lietuvos nepriklausomybės, demokratijos ir paneigti prigimtinių žmogaus teisių
- * referendumas gali vykti tik vieną dieną (nors referendumas dėl stojimo į ES vyko visą savaitgalį !)
- * referendume žmonėms privaloma užduoti atskirus klausimus, į kuriuos pateikiami atsakymai
- * klausimai turi būti aiškūs, visiems suprantami
- * sprendimo, kurį Tauta priėmė referendumu, reikia laikytis visiems, ir piliečiams, ir valdžios institucijoms
- * referendumu priimta Konstitucija ir nuspręsta prisijungti prie Europos Sąjungos

Mykolas Romeris
universitetas

RINKIMAI

Rinkimuose išrenkama valstybės valdžia – Seimas ir Respublikos Prezidentas, taip pat savivaldybės meras ir taryba.

Tam, kad Tauta pasitikėtų išrinktais Seimo nariais arba Respublikos Prezidentu, rinkimai turi būti sąžiningi, o laimėti juos privalo daugiausia balsų rinkimuose surinkęs kandidatas. Kaip tai padaryti?

- * Kiekvienas turi balsuoti pats už save, slaptai ir netrukdomai, tik už tą kandidatą, kuriuo labiausiai pasitiki
- * Draudžiama siūlyti bet kokį atlygį už tai, kad balsuotum už kitą kandidatą
- * Visi 18 metų sulaukę asmenys turi teisę eiti į rinkimus ir rinkti savo atstovą į parlamentą
- * Kiekvieno balsas skaičiuojamas vieną kartą – visų piliečių balsai lygūs

Ar žinote, kokie rinkimai vyks šiais metais? 2024-ieji – neeiliniai metai: jais vyks Seimo narių, Respublikos Prezidento, Europos Sąjungos Parlamento narių rinkimai ir referendumas dėl dvigubos pilietybės !

Mykolas Romeris
universitetas

RINKIMŲ TEISĖ

Rinkimai vykdomi remiantis visuotinės, lygios, tiesioginės rinkimų teisės ir slapto balsavimo principais. Be to, jie turi atitikti skaidrumo, viešumo, teisingumo, sąžiningumo ir kitus reikalavimus. Paanalizuokite, koks šių principų (reikalavimų) turinys.

Visuotiniuose rinkimuose balso teise gali pasinaudoti veiksnius, 18 metų sulaukę asmenys (piliečiai). Pagalvokite, kuriuose Lietuvos Respublikoje vykstančiuose rinkimuose aktyviają rinkimų teise, t. y. teise rinkti, gali pasinaudoti ir kitų šalių piliečiai?

2024-ieji pasaulyje ir Lietuvoje bus rinkimų metai. Galbūt žinote, kokie šiais metais rinkimai ir referendumai vyks Lietuvoje ir kokius Tautos atstovus rinksime?

Mykolas Romeris
universitetas

RINKIMŲ TEISĖ

Rinkimų kampanijos laikotarpiu jų dalyviai (kandidatai) vykdo rinkimų agitaciją, t. y. įvairiomis formomis, būdais ir priemonėmis kviečia rinkėjus palaikyti jų kandidatūrą rinkimuose.

Rinkimų agitacija vykdoma laikantis Konstitucijos, Rinkimų kodekso ir kitų įstatymų, moralės, teisingumo, visuomenės darnos, sąžiningų ir garbingų rinkimų principų. Taip pat draudžiama naudoti manipuliavimo internetinių socialinių tinklų paslaugų platformos paskyromis priemones, t. y. „trolių fermas“.

Pagalvokite, ką reiškia šie draudimai.

Mykolas Romeris
universitetas

Ar žinote, kad valstybės valdžia įgyvendinama remiantis valdžių padalijimo principu?

Šis principas reiškia, kad įstatymų leidžiamoji valdžia (Seimas), vykdomoji valdžia (Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė) ir teisminė valdžia (teismai) turi būti atskirtos, kad kiekviena iš jų įgyvendina tik jai priskirtus įgaliojimus, nė viena negali kištis į kitos veiklą, negali viena kitai nurodinėti.

Pagalvokite, kodėl tai taip svarbu demokratinėje valstybėje? Kas būtų, jei Respublikos Prezidentas galėtų nurodyti Seimo nariams, kokius įstatymus priiminėti? Arba jeigu teismas bylas spręstų tik taip, kaip liepia Respublikos Prezidentas ar Ministras Pirmininkas?

Mykolas Romeris
universitetas

ĮSTATYMŲ LEIDŽIAMOJI VALDŽIA – SEIMAS

Kaip manote, kaip atsiranda įstatymai?

Juos priima parlamentas, Lietuvoje vadinamas Seimu – tai įstatymų leidžiamoji institucija, turinti išskirtinę teisę leisti įstatymus, kurie privalomi visiems ir kurių reikia laikytis. Seimo priimami įstatymai negali prieštarauti Konstitucijai – nustatyti kitokių taisyklių, nei susitarė laikytis Tauta.

Seimą sudaro Tautos atstovai – 141 Seimo narys. Tautos atstovai, priimdami įstatymus, išreiškia Tautos valią.

Ar baigę mokyklą galėsite tapti Seimo nariu? Teks kelerius metus palaukti! Konstitucija nustato, kad Seimo nariu gali būti renkamas Lietuvos pilietis, kuris rinkimų dieną yra ne jaunesnis nei *21 metų* ir nuolat gyvena Lietuvoje.

Mykolas Romeris
universitetas

Kaip renkami Tautos atstovai Seimo nariai?

141 Seimo narį renka visi pilnamečiai Lietuvos piliečiai tiesioginių rinkimų būdu slaptu balsavimu ketveriems metams – tiek, kiek trunka mokslai pradinėje mokykloje arba gimnazijoje. Kodėl tik tokiam laikui?

Konstitucija nustato, kad po ketverių metų reikia vėl pasiklausti Tautos, kas turėtų ją atstovauti. Pusė Seimo narių išrenkama balsuojant už sąrašą, kita pusė – balsuojant už atskirus kandidatus.

Kiekvienas, sulaukęs 18 metų, turi teisę balsuoti Seimo narių rinkimuose!

Mykolas Romeris
universitetas

Ar žinote, kada vyks kiti Seimo rinkimai? Jie vyks šių metų rudenį !

VYKDOMOJI VALDŽIA – PREZIDENTAS IR VYRIAUSYBĖ

Seimo priimtus įstatymus įgyvendina (vykdo) Prezidentas ir Vyriausybė. Dėl to jie vadinami vykdomąja valdžia.

Prezidentą renkame 5 metams tiesioginiais rinkimais, slaptu balsavimu. Norint tapti prezidentu, reikalinga:

- būti Lietuvos piliečiu pagal kilmę;
- ne mažiau kaip 3 pastaruosius metus gyventi Lietuvoje;
- iki rinkimų dienos būti ne jaunesniu kaip 40 metų;
- turėti teisę būti renkamu Seimo nariu.

Prezidentas yra valstybės vadovas ir vyriausiasis ginkluotųjų pajėgų vadas. Prezidentas sprendžia dėl pilietybės suteikimo, teikia apdovanojimus, nuteistiesiems suteikia malonę.

Vyriausybę sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai, kuriuos skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas, kai jam pritaria Seimas. Vyriausybė tvarko visus valstybės reikalus ir įgyvendina Seimo priimtus įstatymus. Vyriausybė atskinga už gydymą, švietimą, tvarką mokyklose, ir daug kitų dalykų.

Mykolas Romeris
universitetas

TEISMINĖ VALDŽIA

Teismuose visi galime ginti savo pažeistas teises! Tai mums garantuoja Konstitucija. Ar žinote kokie teismai veikia Lietuvoje?

- Konstitucinis Teismas, kuris sprendžia, ar įstatymai neprieštarauja Konstitucijai, o Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai – neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymams;
- Bendrosios kompetencijos teismai, kurie nagrinėja civilines ir baudžiamąsias bylas (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos apeliacinis teismas, apygardų teismai ir apylinkių teismai);
- Specializuoti administraciniai teismai (Vilniaus ir regionų apygardų administraciniai teismai ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas).

Mykolas Romeris
universitetas

Ar žinote, kokią galimybę asmenims suteikė prieš keletą metų priimta Lietuvos Respublikos Konstitucijos pataisa?

Papildžius Konstitucijos 106 straipsnį, nuo 2019m. rugsėjo 1 d. kiekvienas asmuo turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą tiesiogiai ir pateikti individualų konstitucinį skundą, kuriame gali ginčyti Seimo, Vyriausybės ar Respublikos Prezidento teisės aktų atitikimą Konstitucijai.

Tai yra svarbi papildoma žmogaus teisių apsaugos garantija.

Mykolas Romeris
universitetas

Pagrindinis šaltinis:

1992 m. Lietuvos Respublikos
Konstitucija.

Papildomi šaltiniai:

Lietuvos valstybės konstitucijos (sud.
Valančius, K.). Vilnius, 1989, p. 3-6.

Lietuvos konstitucinė teisė.

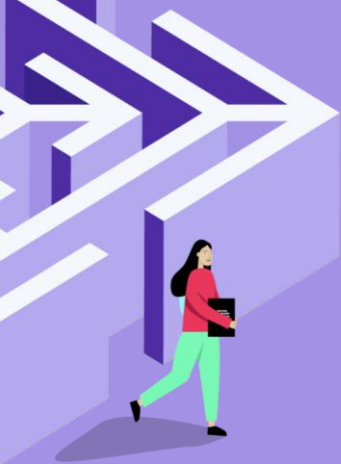
Vadovėlis. Trečioji laida. Vilnius, 2022.

Šaltiniai pasirengimui

Mykolas Romeris
universitetas

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA

Mykolo Romerio
universitetas

